

COĞRAFIYANIN TƏDRİSİ METODİKASI 2

mühazirə 2

COĞRAFIYA DƏRSİNİN MÜASİR QURULUŞU

Mühazirənin planı

Dərs pedaqoji prosesin əsasıdır.

Ənənəvi və fəal dərslərin müqayisəsi.

Təlimdən əvvəl- motivasiya və onun növləri.

Təlim prosesi -tədqiqatın aparılması.

Təlimdən sonra- məlumat mübadiləsi, məlumatın müzakirəsi və təşkili, nəticənin çıxarılması, yaradıcı tətbiq etmə.

Qiymətləndirmə və refleksiya.

Fəal təlimin əsas mexanizmləri:

- a. Dərs prosesində problemlə vəziyyətin yaradılması
- b. Dialoq və əməkdaşlığın zəruri olması
- c. Şagirdin tədqiqatçı –müəllimin bələdçi olması
- d. Psixoloji dəstək

Dərs - təlim prosesinin əsasıdır. Dərs təlimin hüceyrəsidir, dinamik və variantlılığı ilə seçilir. Dərs prosesi bütöv, vahid, səhnələşdirilmiş prosesdir. Burada şagird və müəllimlərin fəaliyyəti bərabər paylanmışdır. Dərsin müəllifi müəllimdir. Dərs həmçinin şagird şəxsiyyətin formalaşmasında əvəzsiz rol oynayır.

Dərsin iki əsas şərti vardır.

1. Normativlər- tədrisi təşkil edən orqanlar tərəfindən (təhsil nazirliyi, təhsil departamentləri, məktəb rəhbərliyi və s) müəyyən edilir- dərslərin müddəti, dərslərdə reallaşması tələb olunan standartlar, dərslərdə tədris edilən mövzular, şagirdlərin qiymətləndirilməsinə verilən tələblər, böyük summativ qiymətləndirmə və s-
2. Yaradıcılıq- müəllimin şəxsi keyfiyyətlərindən asılı olub müxtəlif səviyyədə ola bilər -- dərslərin məqsədinin müəyyən edilməsi, müəllimin dərs prosesində istiadətliyi metod və üsullar, dərslərin təşkili, dərs prosesində şagirdlərin işinin təşkil edilməsi, motivasiyanın seçilməsi, biliklərin tətbiq edilməsi və yoxlanılması üçün tapşırıqların müəyyən edilməsi, kiçik summativ qiymətləndirmənin təşkili və s.

Dərsin müddəti ona verilən tələblər zaman-zaman dəyişmiş, bəzi hallarda ictimai siyası qurluşa xidmət etmişdir. Dərsin əsas xüsusiyyəti müəllim və şagirdlərin fəaliyyətidir. Müəllimin və şagirdin fəaliyyəti ənənəvi və müasir dərstdə eyni deyil.

Azərbaycanda müstəqillik elan olunana qədər sovet təhsili üçün uyğunlaşdırılmış ənənəvi dərslər tədris olunurdu.

Ənənəvi dərslərin quruluşundakı elementlər sadə və dəyişməz olub aşağıdakılardan ibarətdir.

- 1.Şagirdlərin bilik və bacarıqlarının yoxlanılması.
2. Yeni materialların təqdim olunması
- 3.Yeni mövzunun ümumiləşdirilməsi və möhkəmləndirilməsi
4. Ev tapşırığının verilməsi

Göründüyü kimi dərslər keçmiş dərslərin sorğusu və yeni dərslərin izahı prosesinin əhatə edir və dəqiq olaraq aşağıdakı mərhələləri əhatə edir.

- 1.Ev tapşırıqlarının yoxlanılması
2. Öyrənilən mövzunun sorğusu
- 3.Keçmiş və yeni dərslər arasında əlaqənin yaradılması
- 4.Yeni dərslərin izahı (əsasən müəllimin mühazirəsindən)
5. Yeni dərslərin möhkəmləndirilməsi
6. Biliklərin qiymətləndirilməsi
7. Ev tapşırığının verilməsi

Azərbaycanda müstəqillik qəbul edildikdən sonra fəal və ya interaktiv (müasir) dərslərin tətbiq edilməsi qəbul edildi. Müasir dərslər müəllim yaradıcılığına əsaslanır. Aşağıdakı mərhələlərdən ibarətdir.

- 1.Motivasiya-problemin yaradılması
2. Tədqiqatın aparılması və tədqiqatda sualın çıxarılması
2. İnformasiya (məlumat) mübadiləsi
- 3.İnformasiyanın müzakirəsi və təşkili
- 4.Ümumilləşdirmə və nəticə çıxarma
5. Yaradıcı tətbiqetmə
6. Özünüqiymətləndirmə
7. Refleksiya

Göründüyü kimi, müasir dərslərdə şagirdlərin aktivlik dərəcəsi artır və müəllim-istiqaqatlandırıcı, şagird isə –tədqiqatçı kimi çıxış edir.

Müəllimin dərsi dərəcə hazırlıqdan başlanır. Dərəcə hazırlıq isə dərəcə planının tərtib olunması ilə birbaşa əlaqədardır. Dərəcə planı – tematik plan əsasında tərtib olunur. Dərəcə planı müəllimin yaradıcı fəaliyyətini-ustalığını, cəsaraitini, manevr etmək qabiliyyətini, elmi və metodiki ideyalarını, fənnə aid bilik səviyyəsini əks etdirir. Dərəcə planları çoxvariantlıdır. Lakin, onun ümumi formasını aşağıdakı kimi qəbul etmək olar

Dərəcə icmalının tərtib olunması ilə başlayır. Dərəcəsin icmalı – tematik plan əsasında tərtib olunur. Müəllimin yaradıcı fəaliyyətini-ustalığını, cəsaraitini, manevr etmək qabiliyyətini, elmi və metodiki ideyalarını, fənnə aid bilik səviyyəsini əks etdirir. Müəllimlərin xüsusilə, gənc coğrafiya müəllimlərinin qarşısında duran ən çətin vəzifələrdən biri dərəcə hazırlıq prosesində mövzunun məqsədinin təyin edilməsidir. Dərəcəsin məqsədi xeyli suallara cavab verir:

- şəxsiyyətin inkişafında dərəcəsin rolu nədir?
- hansı biliklər şagirdin inkişafında baza rolunu oynaya bilər?
- dərəcədə hansı bacarıqlar formalaşdırılmalıdır? və s.

Bilik və bacarıqlara verilən tələblər hər hansı dərəcəsin əsas məqsədlərindən biridir: Müasir dərəcəsin məqsədi coğrafi bilik və bacarıqlar əsasında şagird şəxsiyyətinin formalaşdırılmasıdır. Dərəcəsin məqsədi standartın reallaşdırılmasına xidmət edir və üç istiqaməti özündə birləşdirir.

1. Təhsilverici və ya öyrədici-tədqiqat aparılması . müxtəlif iş formalarından istifadə edilməsi, vaxta qənat etmək, təhliletmə və nəticə çıxarma qabiliyyətinin formalaşdırılması, qısa müddətdə materialın mənimsənilməsi

2. Tərbiyəedici- şagirdlərin bir-biri ilə və müəllimlə əməkdaşlıq etməsi, bir-birini dinləmək və fikirlərinə qulaq asmaq, tənqidi qəbul etmək, bir-birinin fikirlərinə hörmətlə yanaşmaq

3. İnkişafetdirici- şagirdlərin fəallığının təşkili, qyeni şəraitə uyğunlaşma, yaradıcılıq qabiliyyətinin inkişaf etdirilməsi, müstəqil tədqiqat apara bilmək qabiliyyətinin inkişaf etdirilməsi, məntiqi, tənqidi və yaradıcı tərəkürün inkişaf etdirilməsi

Dərəcəsin məqsədini müəyyən edərəkən dərəcə prosesində hər hansı tapşırıqın yerinə yetirilməsində eyni vaxtda iştirak edən şagirdlərin sayı əsas götürülür. Bu dərəcəsin səmərəliliyi adlanır. Dərəcəsin səmərəliliyi - hər hansı tapşırıqın icrası zamanı prosesə cəlb olunan şagirdlərin sayı ilə ölçülür

$T.S = \frac{\$ \cdot S}{V}$ düsturu ilə ifadə olunur

V

(T.S - təlimin səmərəliliyi, \$ –şagirdlərin sayı, S- sual və ya tapşırıqların sayı, V- tapşırığın həyata keçirildiyi vaxt)

Müasir dərslərin xüsusiyyətləri fərqlidir. Müasir dərslərdə:

- a. Müəllimin funksiyası dəyişmişdir
- b. Təlim prosesinin məntiqi quruluşu dəyişmişdir
- c. Müəllim -şagird əməkdaşlığı
- d. Kollektiv tədris fəaliyyəti xarakterlidir.
- e. Geniş fənnlərarası əlaqəyə malikdir.
- f. Təşkilat formaları dəyişmişdir

Müasir dərslərin əsas əlamətləri

1. Müəllimin bəzi funksiyaları şagirdlərə verilmişdir- yeni mövzuya maraq yaratmaq, biliklərin tətbiq edilməsini və yoxlanılmasını təşkil etmək
2. Təlimin digər formalarından istifadə -qeyri standart(praktik, layihə, konfrans, tədqiqat, debat və s) dərslərdən istifadə etmək
3. Müəllim və şagird münasibətləri əməkdaşlıq və yaradıcılıq üslubunda qurulur
4. Tədris prosesinin təşkili müxtəlif formalarda tətbiq edilir- ekskursiya, məktəb guşəsində, coğrafiya meydançasında və s
5. Müəllim tədris prosesinin təşkilatçısıdır və şagirdləri istiqamətləndirir
6. Müasir dərslərdə şagird şəxsiyyətinin formalaşdırmağa istiqamətlənmişdir
7. Tədris fəaliyyətinin kollektiv formaları- qruplar, cütlər və s tətbiq edilir
8. Dərslərin bütün mərhələləri bilik və bacarıqların tətbiq edilməsinə yönəlmişdir
9. Fənnlərarası əlaqə şaquli və üfiqi inteqrasiya formasında təqdim edilir.

MÜASİR DƏRS ÜÇ MƏRHƏLƏLİ DƏRSDİR

İlk mərhələ TƏLİMDƏN ƏVVƏL (və ya DÜŞÜNMEYƏ YÖNƏLTMƏ)

adlanır. Motivasiya bu mərhələdə həyata keçirilir. Bu mərhələdə şagirdlər «Beyin həmləsi» (əqli hücum) yolu ilə yeni mövzuya aid olan və şagirdlərə məlum bilikləri yada salırlar. Beyin həmləsi fərdi, cütlər və ya qruplar şəklində həyata keçirilir.

Motiv nədir? – latınca movere-hərəkətə gətirmək, itələmək və ya təhrik etmək deməkdir. Tələbatların təmin olunması ilə əlaqədar olaraq insanı fəaliyyətə təhrik edən amillər nəzərdə tutulur.

Motivasiyanın 3 əsas funksiyası vardır.

-təhrik etmə

- istiqlamətləndirmə
- mənaləndirmə və ya mənəvermə

Motivasiya yaradılan problem situasiyadan asılı olaraq şagirdləri mövzuya cəlb edə bilər. Yəni yaradılan problem situasiya şagirdlər üçün maraqlı olarsa, dərslərin başlanğıcı, yeni mövzuya başlamaq o qədər maraqlı ola bilər

- məqsədəuyğun olmalıdır
- hazırlanmasına az qüvvə sərf edilməlidir
- yığcam və qısa vaxt ərzində həyata keçirilməlidir
- orta çətinlik səviyyəsində olmalıdır(yaş və bilik səviyyəsi nəzərə alınmalıdır

1. Motivasiyanın məqsədəuyğunluğu – məqsədəuyğunluq dedikdə dərslərin mövzusunə uyğun olması nəzərdə tutulur. Belə ki motivasiya ələ qurulmalıdır ki şagirdləri mövzuya istiqamətləndirsin. Dərslərin motivasiya mərhələsinin düzgün və ya yanlış qurulması dərslərin sonluğuna təsir edir. Motivasiya sual, açıq tipli sual, aşar sozlər, simvollarla- əşya, təbiət mənzərəsi, model şəkil, bədii təsvir, sxem, plakat, mahnı, musiqi, tapmaca, bayatı, sual işarəsi və s.
2. Motivasiya nəticəsində problemin və müxtəlif fərziyyələrin yaranması – Motivasiya mərhələsində problemin qoyulması ziddiyyətlərin çoxluğu və məlumat qıtlığından, fakt və anlayışların az olmasından yaranır. Çətinliklərlə qarşılaşan şagirdlərdə problemi həll etmək üçün daxili ehtiyac yaranır və qarşıya çıxan problemlə sualları cavablandırmağa təşəbbüs göstərilməsində onda real idraki maraq oyanır.
3. Motivasiyanın yığcamlığı - qısa vaxt ərzində həyata keçirilməsi – motivasiyanı yaradan zaman müəllim vaxt amilini mütləq nəzərə almalıdır. Müəllimin motivasiya üçün ayırdığı vaxta düzgün riayət etməsi doğru atılmış addımdır. Motivasiya ələ qurulmalıdır ki qısa müddətdə həyata keçirilsin.
4. Motivasiyanın hazırlanmasına müəllimin az vaxt və qüvvə sərf etməsi – Motivasiyalar dərslərin məqsədi deyil. Ona görə də müəllim dərslə hazırlaşarkən əsas diqqəti digər məqsədlərə yönəltməlidir. Az vaxt ərzində motivasiya səhnəsi yaratmalıdır.
5. Uşaqlar tərəfindən orta çətinliklə dərk edilməsi (onların yaş və bilik səviyyəsinin nəzərə alınması) – Motivasiya zamanı problemlə vəziyyəti yaradarkən müəllim şagirdlərin təfəkkür fəaliyyətini oyadan və ya fəallaşdıran, müxtəlif fikirlərin, ideyaların daha çox olmasını və problemlə sualların şagirdlərin

səviyyəsinə uyğunluğunu həm də bu sualların çətin, maraqlı və cəlbedici olması nəzərə alınmalıdır.

Motivasiyalar müxtəlif xarakterli olmalıdır. Onların tərtib edilməsində şagirdlərin maraqları nəzərə alınmalıdır. Motivasiyalar şagirdlərdə təəccüb, maraq şübhə yaratmalıdır.

1. Rəmzi (simvolik) materialın şərh- bu şəkil, rəsm, simvol, melodiya, əbədi əsərdən parça, rəvayət, sxem, tapmaca, qrafik, sxem və s ola bilər. Müəllim bu materialı təqdim edərkən, şagirdlərə aşağıdakı suallara cavab verməyi təklif edir. « Bunun bizim öyrənəcəyimiz mövzuya nə kimi əlaqəsi var»
2. Sual verməyə həvəsləndirmə - idrak prosesini fəallaşdırmaq üçün sualların 3 növü var.
 - öyrənilən mövzu üzrə naməlum olan məsələləri müəyyən edən suallar
 - açıq suallar- yəni iki və ya daha çox cavab variantı olan suallar
 - öyrənilən mövzuya aid suallar açar sözlərin köməyi ilə verilir (növlər, tiplər, xassələr, nəticə, rol, səbəb, qayda, qüsurlar, və s. açar sözlər olmalıdır.)
3. Problemin müxtəlif yollarla həll edilməsi- müxtəlif yollarla təsnif edilmək, problemin müxtəlif üsullarla uğurlu həlli, ziddiyyət və təəccüb yaratmaqla, təcrübə qoymaqla, və s

Hər 3 halda müəllim şagirdləri istiqamətləndirməklə prosesi idarə etməlidir. Problemi qoymaq üçün sual və ya tapşırıq verilir- yönəldici suallar təklif edilir- tədqiqat sualı çıxarılır- fərziyyə irəli sürülür.

Məsələn : 1972- ci il iyunun 5-də Stokholmda BMT-nin “Ətraf mühitin mühafizəsi probleminə dair” konfrans keçirildi, iyunun 5-ni “Ətraf Mühitin Mühafizəsi Günü” elan edildi. İndi bütün dünyada olduğu kimi Azərbaycanda da iyunun 5-i müxtəlif ekoloji tədbirlərlə qeyd edilir.

- Ətraf mühitin qorunması üçün nə edə bilərsiniz?

Müasir dərslərin ikinci mərhələsi TƏLİM və ya DƏRKETMƏ adlanır. Şagirdlər yeni mövzunu bu mərhələdə mənimsəyir. Bu mərhələdə motivasiya prosesində ortaya çıxan problem tədqiqat halına gətirilir və şagirdlər mövzunu tədqiq edirlər.

- Tədqiqatın aparılması üçün müxtəlif təlim formaları seçilə bilər: bütün siniflə birgə, kiçik qruplarda, cütlük şəklində və fərdi şəkildə Tədqiqat prosesi müxtəlif mənbələr üzərində aparıla bilər:
1. mətn üzərində - şagirdlər mətni oxuyub ona verilən suala cavab axtarırlar. Məsələn, Mətni oxuyun suala cavab verin.

1992-ci ilin əvvəlində Qonkonkdan ABŞ-a istiqamətlənən gəmidə 29 min ədəd plastik oyuncaq sarı ördək, tışbağa, qurbağa və digər Çin malları vardı. Təqribən yolun yarısında gəmi qəzaya uğradı və oyuncaqlar ətrafa dağıldı. Az sonra oyuncaqlara müxtəlif ərazilərdə eləcə də Alyaska və Havay sahillərində rast gəlinirdi.

Bu hadisədən sonra həmin oyuncaqların satışı dəfələrlə artdı.

Müzakirə edin və nəticə çıxarın:

- Qəza ilə oyuncaqların satışının artması arasında hansı əlaqə ola bilər?

2. cədvəl üzərində- cədvəldəki statistik rəqəmləri təhlil etməklə, hesablaşmaqla əsasında verilən tapşırıq həyata keçirilir. Məsələn

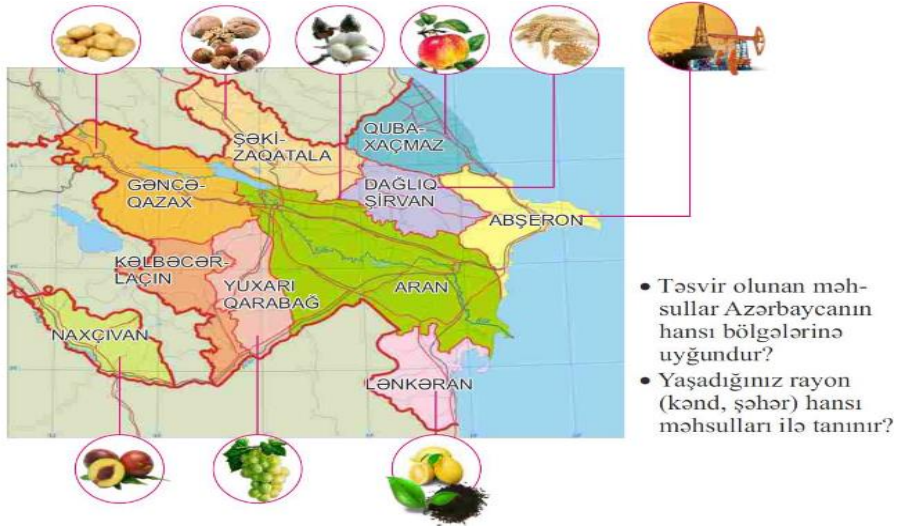
2013-cü il hesabat cədvəlindən olan bir hissəni təhlil edin və aşağıdakı suallara cavab verməyə çalışın:

Ölkə	Adambaşına düşən gəlir (ABŞ dolları ilə)	Dünyada tutduğu yer
Norveç	29620	1
BƏƏ	20530	48
İsrail	19790	22
Botsvana	7820	125
Azərbaycan	3090	89
Türkiyə	5890	96
Somali	700	191

Müzakirə edin və nəticə çıxarın:

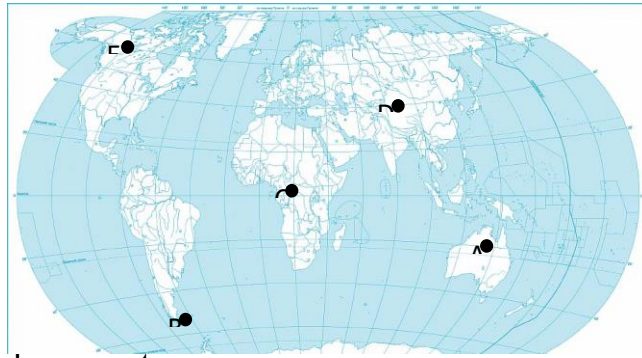
- Adambaşına düşən gəlirin miqdarı ilə ölkələrin təbii şəraiti arasında hansı əlaqə vardır?

2. -xəritə üzərində - şagirdlər axtarış yolu ilə tapşırığı yerinə yetirirlər. Məsələn,

4. - xəritə-sxemlər üzərində - məntiq və keçirilmiş mövzuları yada salmaqla tapşırıq həll olunur. Məsələn,

Məntəqələri aldıkları istilik miqdarına görə ardıcıl sıralayın.

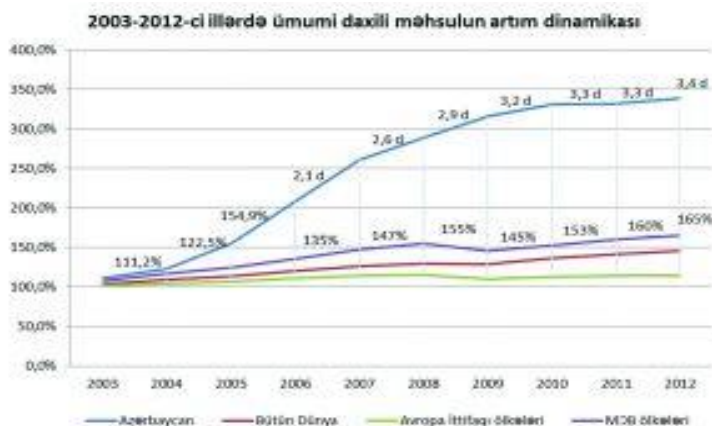

Müzakirə edin və nəticə çıxarın:

– Sıralamanı nəyə əsasən apardınız?

5. - şəkil üzərində- müqayisə aparmaq, təyin etmək və s ilə tapşırıq həll olunur

6. - qrafik təsvirlər (qrafik, diaqram və s) təhlil etməklə tapşırıq həll olunur. Məsələn, Ümumi daxili məhsulun artım dinamikasını müqayisə edin.

Müzakirə edin və nəticə çıxarın:

- Azərbaycanda ÜDM-nin artım dinamikasının yüksək olmasını, və dünya və Avropa ittifaqında sabit olmasının səbəbləri nədir?

Tədqiqat motivasiyanın davamıdır. Şagirdlər onlara verilmiş tapşırıq üzərində düşünür və müxtəlif nəticələrə gəlirlər. Onların fikirləri səhv də ola bilər.

Qoyulmuş suala cavab tapmaq zərurəti tədqiqatın bütün iştirakçılarını bir-birinin təqdimatını fəal dinləməyə sövq edir. Hələlik bu biliklər natamam və xaotik xarakter daşıyır. Məhz bu mərhələdə yeni bir tələbat - həmin bilikləri qaydaya salmaq, sistemləşdirmək, müəyyən bir nəticəyə gəlmək üçün tədqiqat sualına cavab tapmaq zərurəti yaranır. Məlumat mübadiləsi zamanı işgüzar səs-küyün olması təcrübəçi tələbədə çəşqinlik yaratmamalıdır.

Müəllim yönəldici, köməkçi suallardan istifadə etməklə əldə edilmiş faktların müzakirəsinə və onların təşkilinə kömək edir. Nəticədə tədqiqat sualına cavab əldə olunur. Məlumat sxem, qrafik, cədvəl, təsnifat formasında təşkil oluna bilər. Məlumatın müzakirəsinin təşkil edilməsi üçün slayd, animasiya hazırlaması dərslərin səviyyəsini artırmağa kömək edə bilər.

Şagirdlərin təfəkkürünün inkişafına və yeni materialı öyrənməsinə xidmət edir. Onlar yeni mövzuya aid informasiyaları qəbul edir. Müəllimin istiqamətləndirici kimi iştirakı bu mərhələdə daha aydın hiss olunur. Şagirdlərin mövzunu sərbəst şəkildə öyrənməsinə daha az müdaxillə etməklə müəllim əslində onların dərslərini öyrənməsinə şərait yaradır.

Müasir dərslərin üçüncü mərhələsi TƏLİMDƏN SONRA adlanır.

Bu mərhələyə DÜŞÜNMƏ mərhələsi də deyilir. Bu şagirdlərin yeni anlayışları əldə etməsi, yeni biliyin möhkəmləndirilməsi bu mərhələdə həyata keçirilir. Yeni biliklərin mənimsənilməsi səviyyəsi, şagirdlərin həmişə informasiyanı öz sözləri ilə ifadə etmək bacarığı ilə ifadə olunur. Öyrənmə fərdi formada yerinə yetirilir. Müəllim şagirdləri müzakirəyə cəlb edir.

Şagirdlər yeni biliyin kəşfi yolunda son addımı atır. Onlar əldə etdiyi bilikləri ümumiləşdirməli, həm də gəldiyi nəticəni tədqiqat sualı və irəli sürülmüş fərziyyələrlə müqayisə etməlidirlər. Şagirdlər bilgiləri məhz özləri kəşf etdikləri üçün şagirdlər sevinc və məmnuniyyət hissi keçirir.

Tətbiq etmə mərhələsi müasir dərslərin əsas məqsədinin , təlim nəticələrinin reallaşmasını göstərən mərhələsidir.

Biliklərin mənimsənilməsinin göstəricisi onun yaradıcı surətdə tətbiqidir. Yaradıcı tətbiq etmə biliyi möhkəmləndirir, onun praktiki əhəmiyyətini uşağa açıq göstərir. Bu mərhələdə də yalnız dərslərdə verilən nümunə deyil müxtəlif üsullar tətbiq edilməlidir.

Tətbiqetmə mərhələsi üçün tapşırıqlar müəllim tərəfindən hazırlana bilər. Bu tapşırıqlar adətən öyrənilən bilik və bacarıqların xəritədə, diaqramda, xəritə sxemdə, cədvəldə və s ifadə edilməsidir.

Dərsin son mərhələsi öyrənilənlərin qiymətləndirilməsidir. Qiymətləndirmə istənilən prosesin təkmilləşdirilməsini təmin edən bir mexanizmdir. Bunun üçün vaxtında öz qüsurlarını və öz nailiyyətlərini aşkar etmək, uğur qazanılmasına nələrin mane olduğunu və nələrin kömək etdiyini müəyyənləşdirmək vacibdir. Şagirdlərin təlim fəaliyyətini qiymətləndirmə prosesi məhz bu məqsədə xidmət etməlidir.

Müasir dərsin sonu mövzuya aid refleksiya ilə bitir. Refleksiya şagirdlərin mətni necə mənimsədiklərini əks etdirən sualların qoyuluşuna xidmət edir.

Refleksiya eləcə də dərsin sonunda müəllimin mövzuya aid şagirdlərin rəylərini öyrənməsidir.

Refleksiya şagirdlərdə özünü obyektiv qiymətləndirməyə geniş imkan yaradır ki, bu da dərsin tərbiyəedici əhəmiyyətini artırır.

Müasir dərsin əsas xüsusiyyətləri dərsin mexanizmləridir. Uzun illərin təcrübəsi göstərir ki, dərstdə müəllimin fəallığına həmişə üstünlük verilir. Müəllim bilik mənbəyi kimi çıxış edib. Şagirdlər isə yeni bilikləri həmişə müəllimin məlumatları və izahlarını qavrama və yadda saxlama əsasında mənimsəyiblər. Müasir dərs fəal təlim mexanizmlərinin tətbiqi ilə gerçəkləşir.

Təhsil islahatının zəruri etdiyi fəal dərsin təşkili zamanı problem şərait yaradılmalı, müəllim bələdçilik etməli, şagird-tədqiqatçı olmalı, dialoq və əməkdaşlıq təmin edilməli, psixoloji dəstək göstərilməlidir. Qeyd olunan tələblərin ödənilməsi ilə fəal dərsin təşkilini reallaşdırmaq mümkündür. Müşahidələr göstərir ki, müəllimlər qeyd olunan mexanizmlərin mahiyyətinin şərhində və praktik tətbiqində çətinliklərlə üzləşirlər. Fəal dərsin aşağıdakı mexanizmləri vardır:

Mexanizm №1-Problemləli şəraitin yaradılması:

Şagirdin qarşısına problem qoyulur və bu problemi həll etməyə yönəldilməsi nəticəsində idrak fəallığı yaranır.

Mexanizm №2-Şagird tədqiqatçı, müəllim fasilitator.

Fəal təlim zamanı şagird subyekt mövqeyi tutmalı, bu prosesin bərabər iştirakçısı olmalıdır. Şagird tədqiqatçı, müəllim isə bələdçi rolunu həyata keçirməlidir. Şagirdlər bilikləri müstəqil şəkildə tədqiqat zamanı əldə etməlidir.

Mexanizm №3-Dialoqun və əməkdaşlığın zəminliyi.

Fəal təlimdiplpji şəkildə əməkdaşlıq şəklində həyata keçirilir.

Mexanizm №4-Psixoloji dəstək.Hörmət və etibar.Şagirdlərin idrak fəallıqlarını saxlamaq vasitəsi-onların psixoloji dəstəklənməsidir:

Müəllimin xeyirxah münasibəti,şagirdlərə hörmət və etibar,onların bacarığına inamın olmasıdır.

İstifadə olunan ədəbiyyat

1. Əlizadə E., Seyfullayeva N., Aktoprak İ., Şabanova Y. Coğrafiya – 9, Ümumtəhsil məktəbləri üçün dərslik, Bakı: Bakınəşr, 2016, 204 s.
2. Əlizadə E., Seyfullayeva N., Aktoprak İ., Şabanova Y. Coğrafiya – 9, Müəllim üçün metodik vəsait, Bakı: Bakınəşr, 2016, 204 s.
3. Əlizadə E., Seyfullayeva N., Rakçayeva İ., Şabanova Y. Coğrafiya – 6. Ümumtəhsil məktəbləri üçün dərslik, Bakı: Bakınəşr, 2013, 160 s.
4. Kurikulum. Elmi – metodik jurnal. Bakı: Şərq – Qərb, 2013, №3,152 s.
5. Qəribov Y., Seyfullayeva N., Hümbətova Ş., Şabanova Y., İsmayılova T. Coğrafiya – 7. Ümumtəhsil məktəbləri üçün dərslik, Bakı: Bakınəşr, 2014, 144 s.
6. Qəribov Y., Seyfullayeva N., Hümbətova Ş., Şabanova Y., İsmayılova T. Coğrafiya – 7. Müəllim üçün metodik vəsait, Bakı: Bakınəşr, 2014, 144 s.
7. Müəllim hazırlığının və orta təhsilin perspektivləri (Qərb təhsil sisteminin təcrübəsi əsasında). Müəllimlər üçün vəsait. Bakı: 2005, (IREX təşkilatının xətti ilə).152 s.
8. Veysova Z. Fəal/interaktiv təlim. Müəllimlər üçün vəsait, Bakı: 2007, 149 s.